

STŘEDOVĚKÉ DIVADLO

1. ČÁST

*(VZNIK STŘEDOVĚKÉHO DIVADLA.
POČÁTKY NÁBOŽENSKÉHO DIVADLA)*

Náboženská
kontemplace
a lidová
zábava

STŘEDOVĚK - DATACE

■ počátek – r. 476

- svržení posledního císaře Romula Augustula (západořímská říše)

■ konec – r. 1453

- dobytí Konstantinopole Turky

nebo

■ **1492**

- objevení Ameriky

nebo

■ **1517**

- Lutherovy teze

MONT SAINT-MICHEL

(SEVERNÍ FRANCIE)

MONT SAINT-MICHEL

(SEVERNÍ FRANCIE)

MONT SAINT-MICHEL

(SEVERNÍ FRANCIE)

ŘÍMSKÉ DIVADLO – ZÁKAZ A ZÁNİK

Tertullianus

- **postupný zánik většiny forem divadla**
 - pokleslá podoba divadel
- **dekadentní a pervertovaná zábava bez estetického poslání**
 - sv. Jan Zlatoústý, Tertullianus aj. – útoky proti divadlu
 - 5. stol. – zákaz divadelních představení
 - 6. – 9. stol. – divadlo se prakticky nehraje
 - hypotézy: lidové divadlo (histrióni, jokulátoři, baviči, slavnosti – performativní a divadelní prvky)

BYZANTSKÉ DIVADLO

- **divadelní tradice antiky se udržuje a dále rozvíjí v Byzanci**
(viz příslušná přednáška)

STŘEDOVĚK / VÝTVARNÉ UMĚNÍ A ARCHITEKTURA

Časové členění:

■ ROMÁNSKÉ UMĚNÍ

- cca od r. 1000

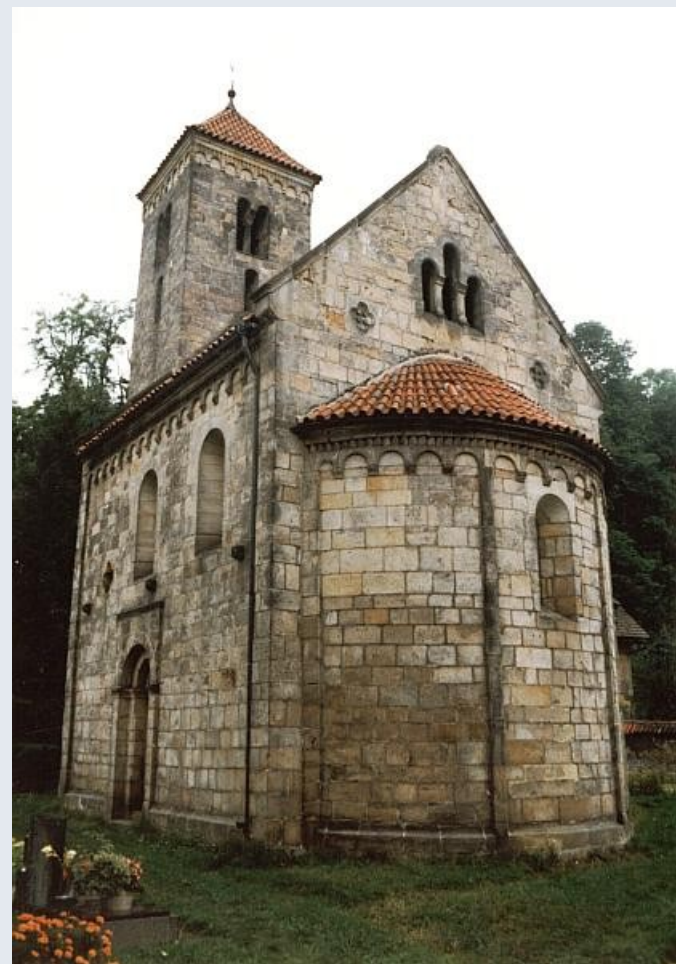
■ GOTICKÉ UMĚNÍ (GOTIKA)

- od 12. stol. do 16. stol.

STŘEDOVĚK/ ROMÁNSKÉ UMĚNÍ

- **ROMÁNSKÉ UMĚNÍ**
 - 11. stol. – první pol. 13 stol.
 - Francie, Itálie, Německo

ROMÁNSKÝ KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE V MOHELNICI N. JIZEROU

ROMÁNSKÉ UMĚNÍ: ROTUNDA SV. JIŘÍ NA HOŘE ŘÍP / 12. STOL.

ROMÁNSKÝ KOSTEL SV. MICHALA V HILDESHEIMU

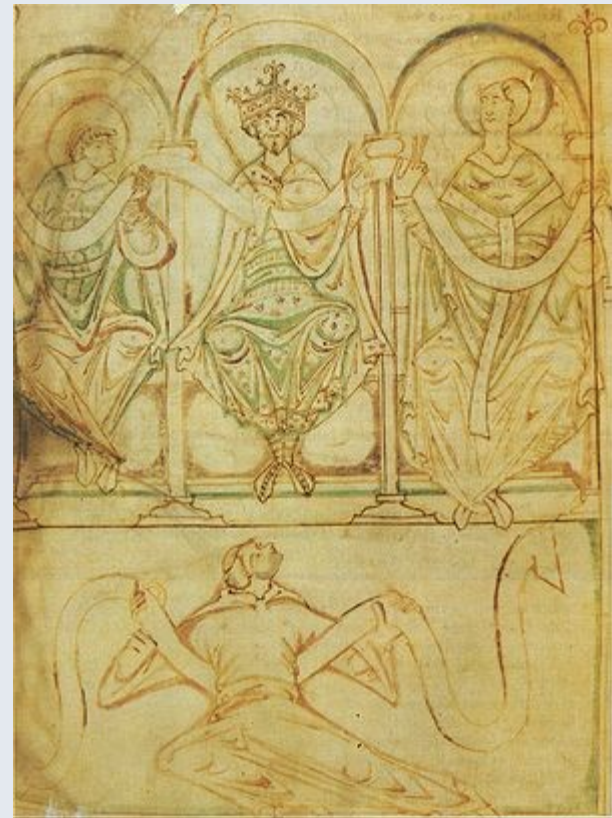

ROMÁNSKÉ UMĚNÍ: DÓM VE SPEYERU / NĚMECKO

ROMÁNSKÉ UMĚNÍ

(REGULARIS CONCORDIA / WINCHESTER, 10. STOL.)

STŘEDOVĚK / GOTICKÉ UMĚNÍ

■ GOTIKA

- od 12. stol. (1140)
- Francie
- lomený oblouk, žebrová klenba
 - Ruce vztažené k modlitbě
- chrámy (katedrála), hrad, paláce, městské domy...
- v 15. stol. pozdní gotika – současně v Itálii již renesance

GOTIKA / BAZILIKA SAINT-DENIS / 1140-144

„PRVNÍ GOTICKÁ STAVBA“ (ROMÁNSKO-GOTICKÝ STYL)

GOTIKA / KATEDRÁLA NOTRE-DAME, PAŘÍŽ

12. - 14. STOL.

Václav Cejpek / 13. 11. 2014

GOTIKA / KATDRÁLA V CHARTRES

(FRANCIE) / 12 . - 13. STOL.

GOTIKA / KATEDRÁLA V CHARTRES / NÁSTĚNNÉ FIGURY, PORTÁL

GOTIKA
KRAKÓW / OLTÁŘ V MARIÁNSKÉM KOSTELE
(WIT STWOSZ) / 14. STOL.

GOTIKA
KATEDRÁLA SV. VÍTA PRAHA
OD 14. STOL.

GOTIKA

**Kostel sv. Jakuba
v Brně
15. – 16. stol.**

GOTIKA / DÓM V MILÁNĚ / 14. - 16. STOL.

GOTIKA / FLORENCIE, MADONA

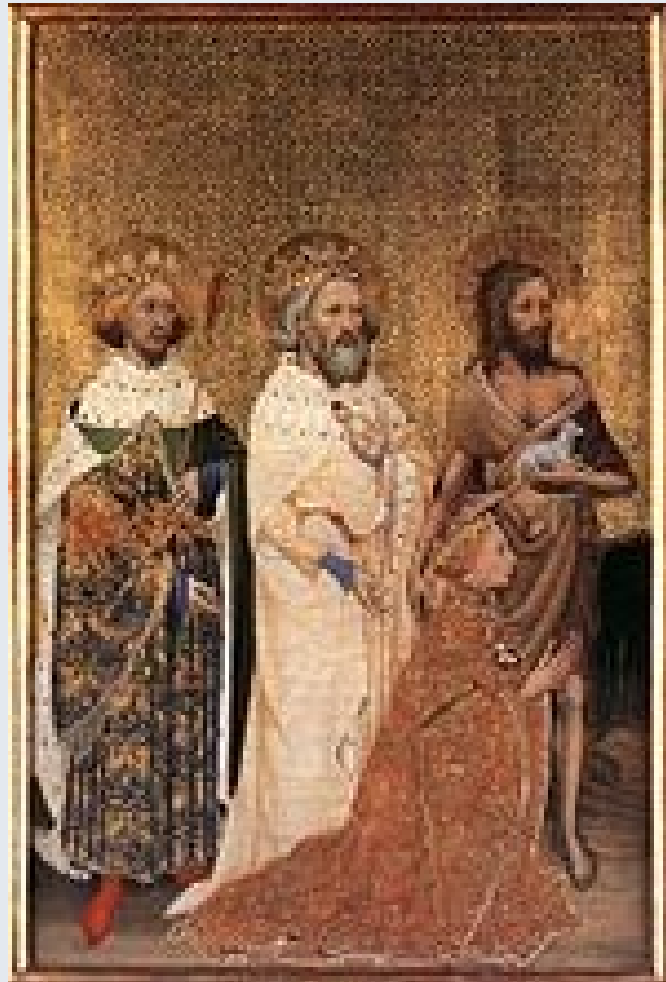
GOTIKA

- **Bůh jako stavitel**
(*knižní ilustrace,
Nationalbibliothek
Wien*)

GOTIKA / WILTONSKÝ DIPTYCH 14. STOL.

CESTOVNÍ OLTÁŘ

GOTIKA / CIMABUE („ČIMABUE“) MADONA NA TRŮNĚ (MAESTA)

GOTIKA / KRUCIFIX (AREZZO)

VZNIK DIVADLA VE STŘEDOVĚKU

- **Dialogické prvky v pobožnostech**
- **antifonální zpěvy**
 - střídavé zpívání dvou sborů nebo sboru a kněze
 - zpěvy při bohoslužbě (při liturgii)

VZNIK DIVADLA VE STŘEDOVĚKU

■ tropus (trophy)

- textová vsuvka do melismat gregoriánského chorálu
- gregoriánský chorál – jednohlasý latinský zpěv bez doprovodu nástrojů
<http://www.youtube.com/watch?v=auPkYdFUoRk>
<http://www.youtube.com/watch?v=dGKqS0nubh0>
- melisma – melodická ozdoba, skupina tónů zpívaná na jedné slabice („Á-á-á-á-á-men“)
- divadlo vzniká z ducha hudby a uprostřed rituálu (křesťanská mše sv.)

VELIKONOČNÍ TROPUS (RESUREKČNÍ T.)

- **Anděl: Quem queritis in sepulchro, o Christicolae?**
Koho hledáte v hrobě, ó křesťanky?
- **Tři Marie: Jesum Nasarenum crucifixum, o caelicoale.**
Ježíše Nazaretského, který byl ukřižován, ó Nebešťane.
- **Anděl: Non est hic, surrexit sicut predixerat. Ite, nuntiate, quia surrexit de sepulchro.**
Není zde, vstal z mrtvých, jak předpověděl. Jděte a zvěstujte, že vstal z hrobu.

TŘI MARIE U PRÁZDNÉHO HROBU

(VPRAVO DOLE)

VELIKONOČNÍ TROPUS (RESUREKČNÍ TROPUS)

- dialogický charakter
- součást mše o velikonoční neděli
- později – závěr ranní velikonoční mše (matutinae)
- první dochované tropy - 9./10. stol.
- mnich Tutillos (Sankt Gallen)
- latinsky
- vánoční tropy (nativitační t.)

NEJSTARŠÍ PAMÁTKY – SANKT GALLEN

9. STOL.

- klášter St. Gallen (Švýcarsko)
- pouze zpívaná podoba, nikoli divadelně realizovaná

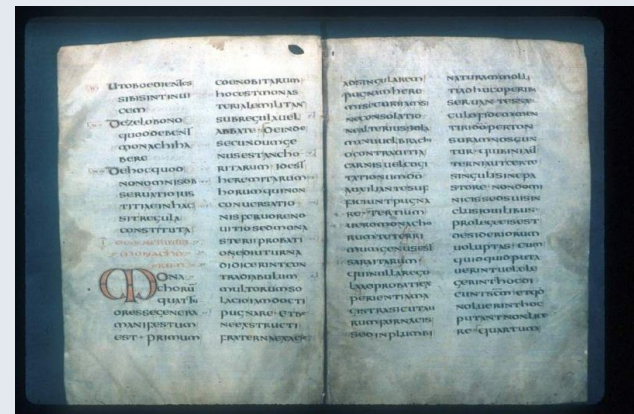

NEJSTARŠÍ PAMÁTKY – WINCHESTER

■ Regularis Concordia

Kniha pravidel

- Winchester (Anglie) – „scénické“ provedení
- R. 973
- biskup Ethelwood – režijní pokyny k inscenování návštěvy tří žen u Kristova hrobu
- dialog hrají mnichové

VÝVOJ FORMY

- tropus
- officium (součást mše – liturgické drama (kostelní drama, kostelní divadlo))
- ludus (= hra) – již mimo chrám
- mystérium, pašijová hra
- mirákl

mirákl

- tropus → officium → ludus →

mystérium

ESTETIKA

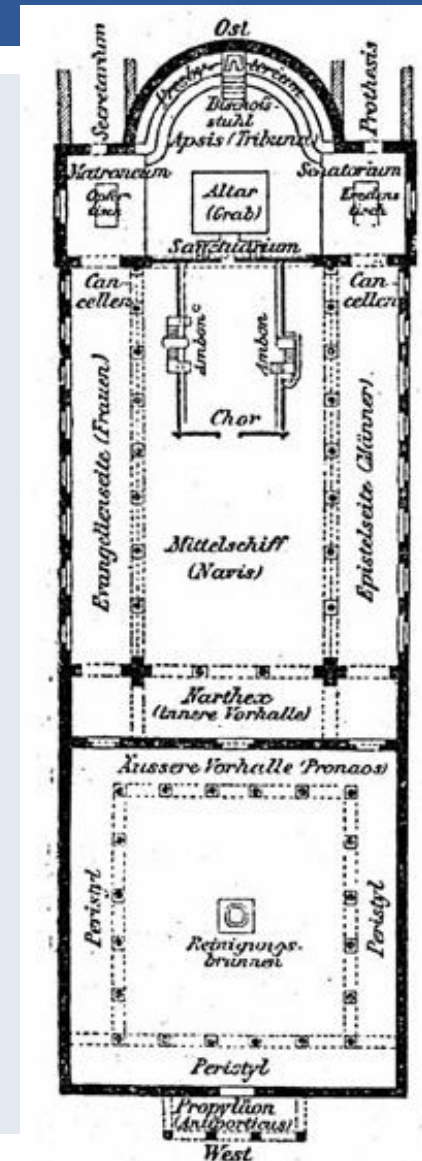
- vazba na starověk (antika) – rituál
- divadlo není divadlo – prvotní funkce je náboženská
- divadlo vzniká později (před chrámem)
 - funkce estetická a poznávací převáží nad náboženskými cíli

PROSTOR

- oltář (kratší formy)
- procesní forma – obchází se prostor chrámu, výstupy se stěhují (boční lod', boční oltáře...)
- před chrámem a mimo chrám

PROSTOR KOSTELNÍHO DRAMATU

- Možné využití prostoru baziliky u kostelního dramatu

PROSTOR BAZILIKY

HERCI

■ muži

- duchovní (kněží, mniši, klerikové)
- pocta – zobrazování posvátných dějů

■ ženy

- jen výjimečně – jeptišky v ženských klášterech
- např. klášter sv. Jiří na Pražském hradě

KOSTÝMY

- církevní roucha

HRA O ADAMOVI (ANONYMNÍ AUTOR)

- konec 12. stol.
- jedna z prvních památek v národním jazyce (dialog francouzsky, poznámky latinsky)
- 3 části
 - prvotní hřích
 - Kain a Abel
 - procesí proroků
- psychologické motivace – satan svádí Evu lichotkami o její kráse, pomlouvá Adama...

MIRÁKL

- miraculum = zázrak, div
- 12. stol.
- nebiblická tematika – zpracování legend ze života světců, jejich zázraky, Panna Maria...
- v Anglii jako „miracle play“

JEAN BODEL

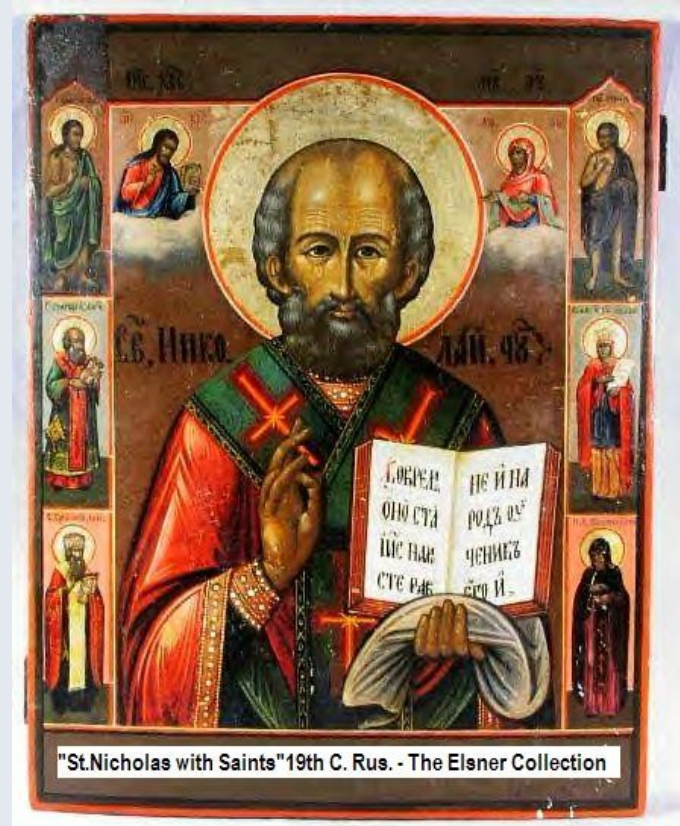
CCA 1165 – CCA 1210

- menestrel,
- muzikant,
- jokulátor,
- hráč,
- vakant...

JEAN BODEL

- **Hra o svatém Mikuláši**
 - zpracování známé legendy
 - biskup
 - štědrý k chudým, rozdál majetek
 - legendy
 - zachránil tři dcery
 - utišil bouři na moři
 - křísil mrtvé

RUTEBEUF (CCA 1250 - 1285)

- ruede boeuf (neomalenec, hrubián)
- působil v Paříži
- pijan, hráč..., příležitostný autor, „bavič“ v domech bohatých lidí...
- dvorská lyrika
- dvorský román
- veršované propagace křížových výprav
- osobní tematika: nářek nad starou a ošklivou manželkou (*Rutebeufova svatba aneb Rutebeufova žaloba*)
- miráky

RUTEBEUF

- **Zázračná hra o Theofilovi**
(Mirákl o Theofilovi)
 - 1250 / 1263 / 1264
 - smlouva mnicha Theofila s d'áblem
 - poprvé „faustovské“ téma v dramatické literatuře
 - **Mastičkář**

STŘEDOVĚKÉ DIVADLO / LITERATURA

- Černý, Václav.: Stredoveká dráma. Bratislava 1964.
- Stehlíková, Eva.: A co když je to divadlo? Praha 1998.
- Goff Le, Jacques – Schmitt, Jean-Claude.: Encyklopedie středověku. Praha 2008.
- Spunar, Pavel.: Kultura středověku. Praha 1995.
- Huizinga, Johan.: Podzim středověku. Praha 2010.
- Kepartová, Jana: Římané a Evropa : antické dědictví v evropské kultuře. Praha 2005.

